

Danuta Sieradzka

Uniwersytet Śląski w Katowicach
<https://orcid.org/0000-0001-6154-1925>
bookwoman@wp.pl

Polskie księgozbiory w bibliotece miejskiej — Chicago Public Library (wybrane aspekty)

Polish book collections in the municipal Library — Chicago Public Library (selected aspects)

Abstrakt

W artykule dokonano przeglądu polskiego księgozbioru znajdującego się w bibliotece publicznej miasta Chicago pod nazwą Chicago Public Library. Ten system biblioteczny składa się z biblioteki centralnej – Harold Washington Library Center, dwóch bibliotek regionalnych oraz licznych oddziałów. Wskazano liczbę, rodzaj i charakter polskich książek. Odnotowano polonica w bibliotekach uniwersyteckich, jak również zbiory specjalne w Polish Museum of America Library.

Słowa kluczowe

historia książki, polonica, polskie księgozbiory, Chicago Public Library

Abstract

The article reviews the Polish book collection located in the Chicago Public Library. This library system consists of the central library – Harold Washington Library Center, two regional offices, and numerous branches. This article points out the number, type, and nature of Polish publications. Polish prints in university libraries were reported and special collections were noted in the Polish Museum of America Library.

Informacja o artykule / Article Information

Otrzymano (Received): 21.03.2022 • Przyjęto do druku (Accepted): 25.03.2022 • Opublikowano (Published): Czerwiec (July) 2022

Keywords

history of libraries, Polonica, Polish collections, Chicago Public Library

Problematyka polskich księgozbiorów w amerykańskich instytucjach kultury nauki czy agendach państwowych ma już swoją literaturę przedmiotu. Ostatnio wydano obszerną publikację *Z badań nad książką i księgozbiorami historycznymi. Polonika w zbiorach obcych*¹. Jest jeszcze wiele tematów, które są warte penetracji badawczej. Jednym z nich jest kwestia polskich kolekcji w bibliotekach publicznych Stanów Zjednoczonych. Autorka postanowiła prześledzić powyższe zagadnienia na przykładzie Chicago Public Library jako biblioteki publicznej o historycznym rodowodzie. Zaprezentowano przybliżoną liczbę polskich zbiorów przechowywanych i udostępnianych w tej książnicy. Ujęto więc polskie woluminy w bibliotece centralnej oraz ich rozmieszczenie w licznych oddziałach. Wskazano ponadto na różne inicjatywy czytelnicze, imprezy kulturalne organizowane przez omawianą placówkę wspólnie z miejscową społecznością polonijną. Rozważania poprzedzono krótkim rysem historycznym bibliotek publicznych w Stanach Zjednoczonych.

Zaprezentowany temat nie wyczerpuje zagadnienia, ma jedynie charakter informacyjny. Jest to refleksja nad polskimi księgozbiorami znajdującymi się w amerykańskiej bibliotece publicznej. Autorka sygnalizuje możliwość dalszych badań w tym kierunku. Materiał zbierano w okresie pandemii COVID-19 w 2020 i 2021 roku. Wykorzystano dostępną literaturę przedmiotu, zasoby Internetu oraz korespondencję elektroniczną.

Początki bibliotek publicznych w Stanach Zjednoczonych sięgają drugiej połowy XIX wieku, kiedy to wielu dobroczyńców (sponsorów) zakładało placówki biblioteczne. Jednym z nich był Andrew Carnegie. W latach 1896–1926 ufundował 1677 budynków w miastach i miasteczkach. Dzięki niemu pod koniec XIX wieku istniało już 5383 bibliotek z księgozbiorami powyżej 1000 woluminów².

¹ Zob. *Z badań nad książką i księgozbiorami historycznymi. Polonika w zbiorach obcych*, red. J. Puchalski, A. Chamery-Nowak i D. Pietrykiewicz, tom specjalny, Warszawa 2017; zob. również *Współczesne księgozbiory polskie za granicą: Informator*, t. 2. *Polonika w księgozbiorach obcych*, oprac. B. Bieńkowska, E. Maruszak, J. Puchalski, Warszawa 2016.

² Zob. R.C. Miller, *Biblioteki publiczne i szkolne w Stanach Zjednoczonych*, cz. 1. *Biblioteki publiczne „Poradnik Bibliotekarza”* 2000, nr 6, s. 4; S. Posner, *Biblioteki amerykańskie „Przegląd Biblioteczny”* 1909, nr 4, s. 259–296; H.B. Adams, *Public libraries and popular education*, Albany 1900 – tam bogata literatura dotycząca bibliotek publicznych w XIX wieku. Zob. również *Biblioteki pu-*

Na początku XXI wieku biblioteki publiczne finansowane są przez samorządy miejskie, władze stanowe względnie organizacje typu non profit. Według badań Instytutu Usług Muzealnych i Bibliotecznych (Institute of Museum and Library Services — IMLS) z 2016 r., w Stanach Zjednoczonych funkcjonowało wówczas 9057 bibliotek publicznych³.

Na terenie każdego stanu dbano o rozwój tego typu bibliotek. Do największych z nich zalicza się New York Public Library założoną jeszcze w 1895 roku. W jednej z dzielnic metropolii w 1896 roku zorganizowano wspólną księżnicę Brooklyn Public Library. Wśród innych palcówek działających w tym czasie można wskazać Berkeley Public Library (California), Detroit Public Library (Michigan) czy Kansas City Public Library (Missouri), założoną w 1873 roku. W tym samym czasie powołano do życia również Chicago Public Library⁴.

Chicagowska księżnica powstała bezpośrednio z popiołów *Chicago Fire*. Pożar pochłonął wówczas wiele książek, które przynależały do bibliotek subskrypcyjnych i prywatnych. Miasto otrzymało wsparcie z wielu europejskich miast. W kwietniu 1872 roku Rada Miejska Chicago wydała rozporządzenie, na mocy którego powołano Chicago Public Library (dalej: CPL). Uroczyste otwarcie miało miejsce 1 stycznia 1873 roku.

Pierwotnie siedziba biblioteki mieściła się w wieży ciśnień, a ówczesny zbiór liczył 3157 tomów⁵. W kolekcji wiele dzieł dotyczyło historii Stanów Zjednoczonych, zwłaszcza Chicago. Biblioteka miała być miejscem odpoczynku i rozwoju intelektualnego zarówno dla osób pracujących, jak i młodzieży. Na przełomie XIX i XX wieku powstało wiele sieci czytelniczych. Pierwszy oddział biblioteki założono 1904 roku, a w 1985 istniało już 76 filii. 1 października 1897 roku otwarto nowy budynek biblioteki centralnej znajdujący się obecnie przy Michigan Avenue — dzisiaj jest to Chicago Cultural Center. W latach 50. XX wieku zbiory placówki bibliotecznej obejmowały 2,25 mln tomów, z tego 900 tys. znajdowało się w budynku centralnym⁶.

Pod koniec XX wieku pojawiły się problemy lokalowe. Postanowiono wybudować nową, okazałą palcówkę dostosowaną do współczesnych

bliczne w Polsce i na świecie: materiały z Europejskiego Forum Bibliotekarzy, 23–25 maja 1995 r., [red. E. Górską], Warszawa 1996.

³ American Library Association (ALA), *Number of libraries in the United States: Home*, <https://libguides-ala-org.translate.goog.numberoflibraries>, [dostęp: 15 maja 2021 r.]; rozmieszczenie bibliotek publicznych w stanie Illinois zob. <https://publiclibraries.com/state/illinois>, [dostęp: 16 maja 2021 r.].

⁴ Zob. H.B. Adams, dz. cyt., s. 121; S. Posner, dz. cyt., s. 291–293.

⁵ J. Wapiński, *Książki polskie w Bibliotece Publicznej w Chicago*, „Księgarz” 1960, nr 23–24, s. 20.

⁶ Zob. tamże.

czasów. Została ona otwarta 7 października 1991 roku i nazwano ją imieniem zmarłego burmistrza Chicago – Harolda Washingtona (pierwszy Afroamerykanin na tym stanowisku). W momencie otwarcia była to największa miejska biblioteka publiczna na świecie. Jej księgozbiór liczył wówczas ponad 2 mln woluminów, 3,5 mln mikrofilmów, 195 tys. materiałów audiowizualnych, 10 tys. tytułów gazet i czasopism w 60 językach. Na przełomie XX i XXI wieku szafy katalogowe zastąpiono komputerami⁷.

Na terenie miasta funkcjonuje rozległy system biblioteczny pod nazwą Chicago Public Library. Składa się on z biblioteki centralnej, czyli wspomnianej Harold Washington Library Center (dalej: HWLC), dwóch regionalnych placówek – Conrad Sulzer Regional Library i Carter G. Woodson Regional Library oraz 78 oddziałów (filii).

Z biegiem czasu inne biblioteki publiczne zdystansowały chicagowską placówkę. Świadczy o tym ranking bibliotek z 2011 roku opracowany przez Stowarzyszenie Bibliotek Amerykańskich (American Library Association – ALA). Omawiana biblioteka zajęła wówczas odległe, 31 miejsce (zob. tabela 1). W grupie bibliotek publicznych pierwsze miejsce zarezerwowane było dla Boston Public Library oraz New York Public Library. Księgozbiór tej ostatniej liczy obecnie 55 mln tomów.

Dzisiaj trudno ustalić wielkość księgozbioru Chicago Public Library. Posiadane informacje często są ze sobą sprzeczne. Według danych ALA, chicagowska ksiąźnica w 2010 roku liczyła 5 721 334 woluminy, a rok później – 5 790 289⁸. Zbigniew Gruszka dla 2005 roku ustalił ich liczbę na 10 994 943 tomów⁹. Na początku grudnia 2020 roku otrzymano e-mail od pracownika CPL. Wskazano w nim, że w zintegrowanym systemie bibliotecznym (ILS) jest zarejestrowanych 6 378 986 woluminów (2021 rok)¹⁰. Jednocześnie stwierdzono, że wiele pozycji nie zostało wliczonych do ILS, a liczba książek w bibliotece jest znacznie większa. Skoro mowa o księgozbiorze, warto wskazać, że CPL używa

⁷ Zob. W. Pelczar, *Polonica w bibliotece Harolda Washingtona w Chicago*, „Przegląd Polonijny” 2002, z. 3, s. 131; B. Niemyjska, *Publiczna Biblioteka im. H. Washingtona w Chicago*, „Poradnik Bibliotekarza” 2001, nr 7–8, s. 45; D. Sieradzka, *Harold Washington Library Center – największa biblioteka publiczna na świecie*, „Bibliotekarz” 1996, nr 3, s. 17–19.

⁸ Zob. American Library Association, *The Nation's Largest Libraries: A Listing by Volumes Held*, ALA Library Fact sheet22, <http://www.ala.org/tools/libfactsheets/alalibraryfactsheet22>, [dostęp: 14 maja 2021 r.].

⁹ Zob. Z. Gruszka, *Książka czytelnik i biblioteka o Stanach Zjednoczonych. Szkic do wizerunku bibliotekarstwa amerykańskiego*, [w:] *Ludzie i książki. Studia i szkice bibliologiczno-bibliograficzne: księga pamiątkowa dedykowana prof. Hannie Tadeusiewicz*, red. E. Andrysiak, Łódź 2011, s. 195.

¹⁰ Odpowiedzi udzielił Keri Cascio, Assistant Commissioner, Technology, Content and Innovation Chicago Public Library.

systemu klasyfikacji Biblioteki Kongresu zamiast systemu Dewey Decimal Classification. W niedługim czasie, na początku 2022 roku, książki z bibliotek stanu Illinois (w tym i CPL) staną się „bazą serwisową” dla Cyfrowej Biblioteki Ameryki (Digital Library of America).

Współczesne amerykańskie biblioteki publiczne to nie tylko „świętynie książek”, ale wyspecjalizowane centra edukacji kultury i rozrywki. Na terenie poszczególnych placówek bibliotecznych funkcjonują kluby książki dla dzieci i seniorów, plac zabaw dla dzieci, warsztaty fotograficzne. Obok książek można wypożyczać narzędzia hydrauliczne, drabinki malarskie itp. Jest to odpowiedź na wymogi lokalnej społeczności.

Tabela 1. Największe biblioteki publiczne w Stanach Zjednoczonych – lista według liczby posiadanych woluminów (2011)

Pozycja w rankingu	Nazwa biblioteki	Liczba woluminów
1	Library of Congress (BN)*	34 528 818
2	Boston Public Library	19 040 261
4	New York Public Library	16 342 365
13	Public Library of Cincinnati & Hamilton County	8 819 759
21	Detroit Public Library	7 070 433
25	Los Angeles Public Library	6 459 552
31	Chicago Public Library	5 790 289
35	San Diego Public Library	5 535 415
41	Dallas Public Library	4 972 494
54	Cleveland Public Library	4 273 202
55	Brooklyn Public Library	4 233 304
90	Saint Louis Public Library	3 352 775
96	Buffalo & Erie County Public Library	3 211 709
100	Houston Public Library	3 061 773

*Biblioteka Kongresu jest biblioteką naukową.

Źródło: American Library Association, *The Nation's Largest Libraries: A Listing by Volumes Held*, ALA Library Fact Sheet 22, <http://www.ala.org/tools/libfactsheets/alalibrary-factsheet22>, [dostęp: 14 maja 2021 r.].

Biblioteka publiczna w Chicago oferuje całodobowy dostęp do:

- książek elektronicznych, audiobooków, magazynów cyfrowych, strumieniowego przesyłania muzyki i wideo;

- zasobów online (umożliwiających badania historii Chicago, podejmowanie decyzji o zakupie, znajdowanie pomocy w odrabianiu prac domowych itp.);
- kolekcji cyfrowych (prezentujących tysiące obrazów, dokumentów i artefaktów ze specjalnej kolekcji).

Na terenie Chicago Public Library prowadzi się liczne programy autorskie, takie jak: *One Book – One Chicago*, *Kids Museum Passport* – umożliwiający bezpłatny wstęp do wielu instytucji kulturalnych na terenie miasta dzięki posiadaniu karty bibliotecznej. Akredytowani nauczyciele pomagają młodym uczniom w odrabianiu prac domowych, inni służą pomocą w obliczaniu podatków. W ramach programu *Maker Lab* można kupić lub wypożyczyć niezbędne akcesoria do prac domowych, np. przycinarkę elektryczną, frezarkę, maszynę do szycia. Inny program – *Digital Learn* – umożliwia mieszkańcom Chicago, zwłaszcza seniorom, pokonywanie barier w obsłudze komputerów¹¹. Propozycji tych jest znacznie więcej, a w artykule zasygnalizowano jedynie niektóre z nich. Należy podkreślić, że CPL umożliwia swoim użytkownikom tzw. uczenie się przez całe życie (*lifelong learning*).

Placówka centralna i jej oddziały cieszą się dużym powodzeniem, o czym świadczy wypowiedź młodej czytelniczki: „uwielbiam chodzić do biblioteki po książki, biblioteka służy jako bezpieczna przystań po lekcjach, centrum korepetycji, sala multimedialna, centrum pomocy w zakresie zatrudnienia”¹².

W dobie pandemii COVID-19 wszystkie programy uległy zawieszeniu, a działalność HWLC i oddziałów przeniesiono do sieci. W tym okresie wzrosło zainteresowanie e-bookami audiobookami. Chętniej po książkę (w jej różnej postaci) sięgały dzieci niż osoby starsze. Powodzeniem cieszyły się książki popularnonaukowe, literatura dziecięca, kryminały, teksty historyczne.

W chicagowskiej bibliotece miejskiej mamy do czynienia z czytelnikiem wielokulturowym, który ma do dyspozycji edycje angielskie, chińskie, francuskie, hiszpańskie, rosyjskie czy włoskie.

Książnica gromadzi książki z całego świata. Znajduje się tu również polska kolekcja, której początki sięgają drugiej połowy XIX wieku. Związane jest to z napływem w tym czasie do Chicago znacznej liczby polskich imigrantów. Zaczęto zakładać pierwsze księgarnie, drukarnie i wydawnictwa. Pionierami w tym względzie byli Władysław Dyniewicz

¹¹ Strona główna biblioteki to Chicago Public Library: Books, <https://www.chipublib.org/books>; D. Sieradzka, dz. cyt., s. 18.

¹² <https://www.chipublib.org>, [dostęp: 15 listopada 2020 r.].

(1843–1928) i Władysław Smulski (1836–1897), którzy masowo przedrukowywali polskie dzieła¹³. Emigranci na obcym terenie spragnieni byli polskiej książki — w ten sposób popularyzowano polską literaturę. Powstawały pierwsze polskie gazety, m.in. „Gazeta Polska”, biblioteki zakładane przez organizacje polonijne, takie jak: Związek Narodowy Polski (Polish National Alliance of the United States) czy Zjednoczenie Polskie Rzymsko-Katolickie w Ameryce (Polish Roman Catholic Union of America).

Zapotrzebowanie na polską książkę musiało być duże, skoro Rada Dyrektorów Chicagowskiej Biblioteki Publicznej postanowiła utworzyć polską kolekcję. W 1883 roku zakupiono pierwsze 600 książek za sumę 500 dolarów. Były to pozycje z literatury pięknej, bajki dla dzieci, słowniki. Prawdopodobnie wśród zakupionych książek znalazły się wydane przez Władysława Dyniewicza dzieła Marii Konopnickiej, Adama Mickiewicza, Henryka Sienkiewicza i innych¹⁴. Przed II wojną światową księgozbiór wzrósł do 9334 woluminów¹⁵.

Pod koniec lat 50. XX wieku polskie zbiory liczyły 15 tys. egzemplarzy. Były to książki gromadzone na przestrzeni wielu lat¹⁶. W katalogu biblioteki z 1926 roku znajdowały się najstarsze książki polskich autorów. Były to pozycje Antoniego Gąsiorowskiego, Ignacego Kraszewskiego, Kornela Makuszyńskiego, Elizy Orzeszkowej, Władysława Reymonta, a także Bolesława Prusa, Gabrieli Zapolskiej, Stefana Żeromskiego i innych¹⁷. Zdaniem ówczesnego kierownika działu zagranicznego księżnicy, Benedykta Hirscha, w kolejnym katalogu (przez niego opracowanym — D.S) z 1950 roku pojawiły się publikacje wydawnictw krajowych i emigracyjnych. Wśród nich należy wskazać pozycje: Józefa Feldmana, *Bismarck a Polska* (Warszawa 1947), Edmunda Jana Osmańczyka, *Sprawy Polaków* (Katowice 1947), Aleksandra Bocheńskiego, *Dzieje głupoty*

¹³ Na temat W. Dyniewicza zob. „Dziennik Związkowy. Polish Daily News”, 19 sierpnia 2014; początki polskich gazet omawia J. Skrzypek, *Czasopiśmiennictwo polskie w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej pod koniec XIX wieku (1866–1900)*; przegląd bibliograficzno-materiałowy, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1963, nr 3/1, s. 126–169; jako uzupełnienie zob. J. Kowalik, *The Polish Press In America*, San Francisco 1978.

¹⁴ Dzisiaj w zasobach internetowych CPL nie odnajdujemy książek wydanych przez W. Dyniewicza. Są one natomiast w Library of Congress w Waszyngtonie z adnotacją: *from old catalog*. Warto wskazać: *Nowy elementarz polski, czyli Mały sylabikarz dla dzieci polskich w Ameryce*, Chicago 1874; *Przyjaciel dzieci, czyli Książka do czytania, zastosowana dla szkół polskich w Ameryce*, Chicago 1884.

¹⁵ Chicago Public Library, Polish Language Resources, link: Kolekcja Polska w Dziale Języków Obcych w Bibliotece Harolda Washingtona, <https://web.archive.org/web/20030620184314/>; <http://www.chipublic.org/008subject/011foreign/polish/polish/html>, [dostęp: 20 czerwca 2003 r.].

¹⁶ J. Wapiński, dz. cyt., s. 20; zob. „Rzeczpospolita” 2007, nr 152 z 2 lipca, seria Kultura, art. Ł. Gołębiowski, *Polski księgozbiór w Chicago*.

¹⁷ J. Wapiński, dz. cyt.

w Polsce (Warszawa 1947). Na półkach znajdowały się ponadto dzieła Jerzego Andrzejewskiego, Mariana Brandysa, Jana Dobraczyńskiego, Poli Gojawiczyńskiej i innych. Kolekcja została uzupełniona o dzieła wydawane na emigracji, m.in. przez Paryski Instytut Kultury, który przekazywał w tym czasie bibliotece swoje edycje¹⁸.

Wypożyczać można było zarówno beletrystykę (powieści, nowele), jak i poezje, dramat, biografie czy dzieła historyczne. Dodatkowo na półkach znajdowały się książki o sztuce, zdrowiu czy liczne słowniki i podręczniki do nauki języka angielskiego. Polska kolekcja zawierała również gazety codzienne (m.in. „Dziennik Związkowy”) oraz czasopisma, m.in. „Claudię”, „Kobietę i Życie” czy „Poradnik Domowy”. Czytać można było: „Politykę”, „Tygodnik Powszechny”, „Wprost” czy „Zeszyty Literackie”.

Funkcjonujący dotychczas stary budynek biblioteczny zastąpiono nowym. Od 1991 r. centralną biblioteką została placówka pod nazwą Harold Washington Library Center. Na początku lat 90. XX wieku katalogi księżnicy obejmowały 50 indeksów w formie drukowanej, mikrofilmowej oraz dysków optycznych (CD-ROM). Wprowadzono również 500 komputerowych baz danych. Wiele książek zostało przeniesionych z dawnej siedziby do nowych pomieszczeń.

Polski księgozbiór jest obecnie ulokowany na siódmym piętrze budynku biblioteki, w dziale języków obcych (Foreign Language Information Center), gdzie zgromadzono wydawnictwa w 360 językach świata. Zbiory polskojęzyczne obejmują około 20 tys. woluminów, których podstawę stanowi beletrystyka. Czytelnik ma do dyspozycji zbiór 50 polskich filmów fabularnych, archiwum radiowych nagrań oraz wiele gazet i czasopism¹⁹.

Księgozbiór polski powiększał się dzięki zakupom i darowiznom. W latach 90. XX wieku księżnica otrzymała grant od władz stanowych Illinois w wysokości 21 tys. dolarów. Pozwoliło to na zakup polskich publikacji, które ukazały się po 1989 roku. Parę lat później, w 1997 roku, wydawcy z Polski przekazali bibliotece 1000 książek. Również lokalne chicagowskie księgarnie od czasu do czasu wspomagały polskie edycje²⁰.

Każdy nowy zakup powoduje meliorację zbiorów, szczególnie w odniesieniu do beletrystyki, a kryterium selekcji stanowi liczba wypożyczeń. Wycofane książki trafiają do innych placówek na terenie całego

¹⁸ *Książki polskie. Nowości wydawnicze 1940–1949 w Bibliotece Publicznej m. Chicago*, [prepared by B.Z. Kirsch], Chicago 1950; zob. A. Kłossowski, *Książka polska na obczyźnie XX wiek*, Toruń 2003, s. 54–55.

¹⁹ Zob. W. Pelczar, dz. cyt.; D. Sieradzka, dz. cyt., s. 18–19; L. Walter, *Dział Polski przy sekcji Języków Obcych Miejskiej Biblioteki Publicznej w Chicago*, „Pamiętnik Literacki” (Londyn) 1988, t. 13, s. 28.

²⁰ Zob. „Rzeczpospolita” 1997, nr 152.

kraju. Pomimo ciągłej rotacji zbiorów, wypożyczanych jest obecnie około 3000 polskich książek rocznie. Z polskojęzycznych zbiorów korzystają studenci chicagowskich uczelni (m.in. University of Illinois), nauczyciele pracujący w polskich szkołach, uczniowie polonijnych szkół sobotnich i placówek oświatowych. W omawianej księżnicy znajdują się książki różnych grup etnicznych, a biblioteka ma charakter usługowy. W odniesieniu do zbiorów obowiązuje zasada — książka nieczytana jest zastępowana pozycją czytaną, zwykle niepolską.

Z analizy elektronicznych zasobów biblioteki centralnej wynika, że polskie zbiory obejmują 9210 pozycji (stan z 30 maja 2021 roku)²¹. Są to książki w języku polskim (oryginały i późniejsze wydania) oraz ich tłumaczenia na języki: angielski, arabski, chiński, ukraiński, koreański i inne. Przeważa beletrystyka, książki historyczne, kulinarne, zdrowotne, wszelkiego rodzaju poradniki. Dużo jest audiobooków i e-booków oraz filmów na DVD. Są to: *Dolina Issy*, *Chłopi*, *Lalka*, *Popiół i diament*, *Pan Tadeusz* oraz *Ziemia obiecana*. W katalogu nie zabrakło literatury pięknej, twórców i pisarzy z dawnych i współczesnych czasów. Klasykę stanowią utwory: Jana Kochanowskiego, Marii Konopnickiej, Ignacego Krasickiego, Adama Mickiewicza, Elizy Orzeszkowej oraz Juliusza Słowackiego. Obok nich skorzystać można z książek Witolda Gombrowicza, Zbigniewa Herberta, Stanisława Lema, Karola Wojtyły. Dostępne są również książki Katarzyny Grocholi czy Andrzeja Sapkowskiego. W bibliotece można korzystać z publikacji naszych noblistów. W ofercie dla czytelników znajdują się dzieła: Henryka Sienkiewicza (najwięcej wyświetleń), Władysława Reymonta, Czesława Miłosza, Wisławy Szymborskiej oraz Olgi Tokarczuk. Dostępne są również edycje dotyczące Marii Curie-Skłodowskiej. Dla dzieci i młodzieży przygotowano ulubione bajki i opowiadania; wskazać należy: Jana Brzechwę, Aleksandra Fredrę, Kornela Makuszyńskiego oraz Juliana Tuwima.

Jak zaznaczono, informacja o dziełach jest dostępna online. Wystarczy wpisać nazwisko autora lub tytuł książki, a otrzymamy wykaz egzemplarzy z informacją, gdzie w ramach CPL dane dzieło się znajduje i czy jest dostępne. W przypadku polskich edycji, w katalogu bibliotecznym często pojawiają się informacje, że książka jest u czytelnika bądź jest zarezerwowana.

Polskie wydania udostępniane są w poszczególnych oddziałach Chicago Public Library. W czerwcu 1993 roku opracowano spis bibliotek

²¹ Strona główna księżnicy to: <https://www.chipublib.org./books>. Informacje na temat poszczególnych oddziałów znajdują się pod adresem: <https://chipublib.org./locations> lub <https://chipublib.bibliocommons.com/locations>, [dostęp: 30 maja 2021 r.].

publicznych i uniwersyteckich na terenie stanu Illinois²². W samym Chicago wykazano wówczas 10 bibliotek publicznych oraz jedną księżnicę centralną, czyli HWLC. Według powyższych ustaleń najwięcej polskich zbiorów znajdowało się wówczas w Portage–Cragin (zob. aneks). Kolekcja polska w tej filii liczyła wówczas 7000 książek dla dorosłych i dzieci. Obok literatury klasycznej czytelnik miał do dyspozycji romanse (w stylu harlequin), powieści historyczne, kryminały, a także encyklopedie oraz słowniki. W tamtym czasie filia ta stanowiła konkurencję dla biblioteki centralnej. W pozostałych oddziałach zgromadzono od 100 do 300 egzemplarzy. Polską książkę czyta się obok edycji angielskich, hiszpańskich i innych²³.

Na początku XXI wieku wzrosła liczba oddziałów z polskimi książkami. Naliczono ich wówczas trzynaście. Duże kolekcje, liczące tysiące polskich woluminów, posiadały wówczas oddziały: Brington Park, Jefferson Park i Portage–Cragin. Średniej wielkości zbiorami dysponowały placówki: Back of the Yards, Galewood–Mount Clare, Logan Square, a ponadto Mount Greenwood, West Belmont i West Town.

Z chwilą powstania nowych filii przeniesiono część polskich książek do tych placówek, a inne (mniej liczne) do już istniejących. Jesienią 2000 roku otwarto oddział Archer Heights, w grudniu 2001 roku – Austin–Irving, a w czerwcu 2004 roku – Oriole Park. Obecnie na stronach Chicago Public Library wymienionych jest tylko 10 filii.

W katalogu cyfrowym dostępne są zazwyczaj pozycje z XXI wieku, choć starsze wydania również znajdują czytelników. Biblioteka uwzględnia zazwyczaj najnowsze wydania. Stosunkowo dużą liczbą woluminów dysponują oddziały Oriole Park (1934 wyświetleń), Portage–Cragin (1917), West Belmont (1830) oraz Archer Heights – 1399 rezultatów (zob. tabela 2). Łącznie odnotowano 14 177 wyświetleń (stan z 30 lipca 2021 roku).

²² Spis został sporządzony na podstawie odpowiedzi na ankiety rozesłane do bibliotek należących do Illinois Library System oraz bibliotek uniwersyteckich. Informacje przygotowała wówczas Joanna Bohdziewicz-Borowiec w 1993 r. Zob. Chicago Public Library. Polskie zbiory w bibliotekach stanu Illinois. Źródło: <https://web.archive.org/web/20041024081515/>; http://polish.org/pl/frames/dpc_main.html/, [dostęp: 24 października 2004 r.]. Dokumenty w posiadaniu autorki.

²³ Poza systemem bibliotecznym CPL w spisie ujęto na terenie miasta: Center for Research Libraries (7500 polskich tytułów w tym 1000 monografii), Montay College Library (150 pozycji z literatury i historii), Mutual Aid Association of the New Polish Immigration Library (10 000 woluminów), Polish Messenger of the Sacred Hart Library (2000 pozycji – większość o tematyce religijnej). Dodatkowo uwzględniono Polish Museum of America Library (60 000 woluminów) oraz biblioteki uniwersyteckie, takie jak: University of Chicago, Joseph Regenstein Library (38 000 monografii), University of Illinois at Chicago Library (6100 tytułów) oraz University of Illinois at Urbana – Champaign Library (46 842 woluminy). Zob. jw.

Tabela 2. Materiały polskojęzyczne w oddziałach CPL
(według katalogu online z 30 lipca 2021 r.)*

Lp.	Nazwa oddziału	Rok otwarcia	Materiały	
			polskojęzyczne	angielskie
1.	Archer Heights	2000 (wrzesień)	1399	306 415
2.	Austin – Irving	2001 (8 grudnia)	1397	276 054
3.	Clearing	1994 (12 czerwca)	1123	305 620
4.	Dunning	2001 (6 czerwca)	1154	–
5.	Garfield Ridge	2005 (27 maja)	1127	296 052
6.	Jefferson Park	1970	973	298 552
7.	Oriole Park	2004 (1 czerwca)	1934	313 615
8.	Portage – Cragin	1969 (1 listopada)	1917	301 754
9.	West Belmont	1971 (30 października)	1830	305 023
10.	West Town	2010 (7 września)	1323	298 158

*Pod terminem „materiały” należy rozumieć nie tylko książki tradycyjne ale również e-booki, audiobooki, DVD i inne formy druku.

Źródło: Chicago Public Library, <https://www.chipublib.org/locations>, [dostęp: 30 lipca 2021 r.].

W oddziale bibliotecznym Oriole Park znajdują się książki o różnorodnym charakterze. Obok literatury pięknej, dzieł bibliograficznych czy historycznych jest wiele powieści sensacyjnych, fantastyki. Dzieci chętnie sięgają po znane edycje: Jana Brzechwy, Juliana Tuwima, Joanny Papużyńskiej czy Wojciecha Widłaka.

Od dawna dużym powodzeniem wśród Polonii cieszy się oddział Portage–Cragin. Na początku XXI wieku tamtejsza polska kolekcja szacowana była na 4000 książek²⁴. Dzisiaj księgozbiór stanowią: literatura piękna (dawna i współczesna), książki popularnonaukowe, historyczne, biograficzne, podróżnicze; nie brakuje też tematyki kulinarnej czy zdrowotnej. W katalogu cyfrowym najczęściej wyświetleń odnotowano w odniesieniu do pozycji Małgorzaty Musierowicz, Waldemara Łysiaka, Henryka Sienkiewicza. Chętnie czytane są książki Normana Daviesa jak i Tadeusza Dołęgi-Mostowicza. Na miejscu w filii stwierdzono ponad 250 tytułów. Były one dostępne w ramach „biblioteki podręcznej”. Przeglądając te książki, ustalono, że najczęściej woluminów należało do dzieł historycznych, literatury pięknej. Przykładowo były to książki Jerzego Łojka, Jerzego Pilcha czy Bohdana Urbanowskiego. Ze współczesnych pozycji czytelnik sięga po utwory Wisławy Szymborskiej i Olgi Tokarczuk. Dzieci natomiast czytają dzieła Jana Brzechwy i Aleksandra Fredry. W bibliotece

²⁴ Zob. przypis 22.

podręcznej obok edycji Karola Wojtyły, *Tryptyk rzymski. Poezje zebrane* (Watykan 2003), znajduje się współczesna książka Magdaleny Wolińskiej-Riedi, *Zdarzyło się w Watykanie. Nieznane historie zza spiżowej Bramy* (Kraków 2020). Dostrzeżono również egzemplarz Władysława Tatarkiewicza, *Historia filozofii*, tomy I–III (Warszawa 1981)²⁵.

W północnej dzielnicy Chicago działa filia Archer Heights. W chwili otwarcia (2000 rok) cały księgozbiór liczył 50 tys. woluminów, w tym ponad 3000 polskich tytułów²⁶. Obecnie kolekcja polska jest znacznie mniejsza. Kierownik oddziału, Elizabeth Ptasik, podała, że w bibliotece są obecnie 1262 pozycje²⁷. W elektronicznym katalogu odszukać można dzieła H. Sienkiewicza i W. Szymborskiej. Młodzież chętnie sięga po książki o Harrym Potterze w języku polskim. Tutaj czytelnik może zapoznać się z dziełem Karoliny Lanckrońskiej, *Michelangelo in Ravensbrück. One Woman's War against the Nazis* (Cambridge 2007). Wśród kaset video znaleźć można film *Człowiek z żelaza* w wydaniu Metro-Goldwyn-Mayer z 2010 roku.

W chicagowskich bibliotekach (przed pandemią) organizowano polskojęzyczne dyskusyjne kluby książki. Prowadzono zajęcia w czterech oddziałach: Austin–Irving, Archer Heights, Jefferson Park oraz Portage–Cragin. W trakcie spotkań wybierano i czytano utwory polskich autorów lub ich tłumaczenia z angielskiego.

Poza biblioteką centralną polskie książki są udostępniane w jednej z placówek regionalnych, tj. Conrad Sulzer Regional Library. Została ona otwarta 14 września 1985 roku i obsługuje czytelników wielu narodowości. Do biblioteki tej przychodzą m.in. Grecy, Hiszpanie, Koreańscy, Niemcy oraz Polacy. W czasie pandemii wyświetlała się informacja, że materiały polskojęzyczne, rosyjskie i hiszpańskie są niedostępne. Nie znaczy to, że poprzez księżnicę centralną nie można było zamawiać książek. W marcu 2022 roku liczba polskich egzemplarzy w katalogu elektronicznym wynosiła 9084 pozycje. W mieście działają ponadto inne historyczne biblioteki publiczne, takie jak: Independence Library, Little Italy Library, T.B. Blackstone Memorial Library czy Obama Presidential Center Library.

Harold Washington Library Center pełni rolę popularyzatora polskiej tradycji i kultury nie tylko w środowisku polonijnym, lecz

²⁵ Znajomy Autorki mieszkający w Chicago udzielił informacji na temat Portage–Cragin. Wizyta miała miejsce jesienią 2020 r.

²⁶ W 2003 roku korzystano ze strony: <http://www.chipublib.org/oo2branches/archer/archer.html>. Dzisiaj strona już nie istnieje.

²⁷ Dane na podstawie wiadomości e-mail przesłanej do kierownika oddziału.

i amerykańskim. Nieodłącznym elementem różnych akcji jest książka. Na terenie HWLC odbywają się wystawy, koncerty polskich i polonijnych artystów, twórców, pisarzy. Są to różnego rodzaju sesje popularnonaukowe, popularyzujące rocznice związane z bohaterami Polski i Ameryki jak Tadeusz Kościuszko czy Kazimierz Pułaski.

W miesiącach wiosennych, a zwłaszcza w maju, Chicago Public Library świętuje Miesiąc Dziedzictwa Polsko-Amerykańskiego. Z okazji Święta Konstytucji 3 Maja (w 2021 roku minęła 230 rocznica) księżnica miejska stała się gospodarzem wirtualnego programu z udziałem znanych twórców słowa pisanego związanych z Chicago. Redaktor *Forgotten Chicago*, Daniel Pogorzelski, przeprowadził na kanale CPL w YouTube wywiady m.in. z Stuartem Dybkiem, Thomasem Dyją, Johnem Guzłowskim i Dominikiem A. Pacygą²⁸. W trakcie wirtualnej rozmowy opowiadano, co to znaczy być Polakiem w Chicago? Autorzy książek dzielili się ponadto uwagami na temat Polonii i swoich publikacji.

Jesienią 2020 roku dla osób anglojęzycznych organizowane były różne inicjatywy czytelnicze. Odbywało się to pod auspicjami Polish American Librarians Association (PALA). Dla dorosłych realizowano temat: *Explore the Diverse Cuisine of Poland (Poznaj zróżnicowaną kuchnię Polski)*. W tym czasie młodzież uczestniczyła w programie *Stories Featuring Polish and Polish American Teens (Historie z polskimi i polskoamerykańskimi nastolatkami)*. Zaangażowano również dzieci, dla których prowadzono zajęcia pod hasłem: *Exploring Polish American Heritage (Odkrywanie polsko-amerykańskiego dziedzictwa)*.

Dla przykładu w pierwszym bloku dla dorosłych zalecano m.in. lektury: *The Best of Polish Cooking, Recipes for Entertaining and Special Occasions* Karen West (New York 2000) czy *Polish Chicago, Our Recipes* Josepha Zurawskiego (Saint Louis 2007). Wśród pozycji dla dzieci proponowano: *Casimir Pulaski Soldier on Horseback* Davida Collinsa (New York 1998), *Marie Curie* Vicki Cobb (New York 2008) czy *My First Book of Polish Words* Katy R. Kudela (New York 2011)²⁹. Wspomniane książki są dostępne w 17 oddziałach CPL, m.in. w Archer Heights, Clearing, Dunning Garfield Ridge, Logan Square czy Portage-Cragin i Sulzer Regional Library.

²⁸ Zob. *The Am-Pol Eagle, Writers to discuss online being Polish Chicago*, <https://ampoleagle.com/writers-to-discuss-online-being-polish-in-chicago-p.15322-129>, [dostęp: 27 maja 2021 r.]. Zob. również: *Prominent authors discuss Polish Chicago-Nadig Newspapers*, <http://nadignewspapers.com/2021> – art. Jasona Merela, *Wybitni autorzy dyskutują o polskim Chicago*, [dostęp: 27 maja 2021 r.].

²⁹ Zob. Polish American Librarians Association, <https://palalib.org/programing>, [dostęp: 18 maja 2021 r.].

W samym Chicago działają również biblioteki uniwersyteckie, dysponujące polskimi księgozbiorami. Są to: University of Chicago – Joseph Regenstein Library, University of Illinois Urbana – Champaign Library oraz University of Illinois Library. W tej ostatniej Autorka zwróciła uwagę na książki o Ślązakach w Stanach Zjednoczonych. Zauważono publikacje: *The first Polish Americans. Silesian settlements in Texas* autorstwa T. Lindsay Baker (Texas 1979) czy Anny Musialik-Chmiel, *Amerykańscy ślązacy – dziedzictwo – pamięć – tożsamość* (Katowice 2010). Książki te wypożyczyć można zarówno w HWLC, jak i oddziałach CPL.

Wspaniałą biblioteką, gdzie znajdują się polskie zbiory specjalne, jest The Polish Museum of America Library. Instytucja ta może poszczycić się księgozbiorem liczącym 100 tys. woluminów. Informacje o zbiorach jest dostępna na stronie internetowej biblioteki: <https://www.polishmuseumofamerica.org/library/about-library>. Wszelkie zasoby dostępne są online poprzez Circulating Library (wypożyczalnia), Polonica Collection oraz Genealogical Collection. To tutaj znajdują się dzieła W. Dyniewicza³⁰.

Poza Chicago biblioteki publiczne na terenie stanu Illinois dysponują również polskimi woluminami. Jedną z nich jest sąsiadująca z „wietrznym miastem” Skoki Public Library. W elektronicznym katalogu z początku 2022 roku najwięcej jest książek w języku angielskim, następnie hiszpańskim. Polskie wydawnictwa zajmują dalszą pozycję. Odnotowano dzieła naszych noblistów: Henryka Sienkiewicza, Olgi Tokarczuk, Wisławy Szymborskiej. W katalogu można znaleźć również książki Jana Brzechwy, Marii Konopnickiej czy Stanisława Lema³¹. Są tam również edycje z beletrystyki oraz książki dla dzieci.

Autorka, dokonując krótkiego przeglądu polskiego księgozbioru w jednej z bibliotek publicznych na terenie Chicago, zasygnalizowała potrzebę dalszych badań w zakresie obecności polskiej książki w bibliotekach amerykańskich.

³⁰ Zob. *Muzeum Polskie w Ameryce: dzieje i zbiory: przewodnik = The Polish Museum of America: History and Collections: Guide*, [aut. M Kot et al., tłum. na ang. J.M. Kania Piegzik, J.M. Loryś], Warszawa 2003.

³¹ Zob. Illinois Public Libraries, <https://skokiellibrary.info>, [dostęp: 5 lutego 2022 r.].

Bibliografia

- Biblioteki publiczne w Polsce i na świecie: materiały z Europejskiego Forum Bibliotekarzy, 23-25 maja 1995 r.* [red. E. Górską], Warszawa 1996.
- Gruszka Z., *Książka czytelnik i biblioteka o Stanach Zjednoczonych. Szkic do wizerunku bibliotekarstwa amerykańskiego*, [w:] *Ludzie i książki; Studia i szkice bibliologiczno-bibliograficzne: księga pamiątkowa dedykowana prof. Hannie Tadeusiewicz*, red. E. Andrysiak, Łódź 2011, s. 193-202.
- Kłossowski A., *Książka polska na obczyźnie XX wiek*, Toruń 2003.
- Książki polskie. Nowości wydawnicze 1940-1949 w Bibliotece Publicznej m. Chicago*, [prepared by B.Z. Kirsch], Chicago 1950.
- Miller R.C., *Biblioteki publiczne i szkolne w Stanach Zjednoczonych, cz. 1. Biblioteki publiczne*, „Poradnik Bibliotekarza” 2000, nr 6, s. 3-5.
- Muzeum Polskie w Ameryce: dzieje i zbiory: przewodnik = The Polish Museum of America: History and Collection: Guide*, [aut. M. Kot et al., tłum. na ang. J.M. Kania Piegzik, J.M. Loryś], Warszawa 2003.
- Niemyska B., *Publiczna Biblioteka im. H. Washingtona w Chicago*, „Poradnik Bibliotekarza” 2001, nr 7-8, s. 45-46.
- Pelczar W., *Polonica w bibliotece Harolda Washingtona w Chicago*, „Przegląd Polonijny” 2002, z. 3, s. 131-133.
- Posner S., *Biblioteki amerykańskie*, „Przegląd Biblioteczny” 1909, nr 4, s. 3-40.
- Sieradzka D., *Harold Washington Library Center — największa biblioteka publiczna na świecie*, „Bibliotekarz” 1996, nr 3, s. 17-19.
- Skrzypek J., *Czasopiśmiennictwo polskie w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej pod koniec XIX wieku (1866-1900); przegląd bibliograficzno-materiałowy*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1963, nr 3/1, s. 126-169.
- Walter L., *Dział Polski przy sekcji Języków Obcych Miejskiej Biblioteki Publicznej w Chicago*, „Pamiętnik Literacki” (Londyn) 1988, t. 13, s. 28.
- Wapiński J., *Książki polskie w Bibliotece Publicznej w Chicago*, „Księgarz” 1960, nr 23/24, s. 20-21.
- Współczesne księgozbiory polskie za granicą: Informator 2. Polonika w księgozbiorach obcych*, oprac. B. Bieńkowska, E. Maruszak, J. Puchalski, Warszawa 2016.

Aneks

Polskie zbiory w bibliotekach stanu Illinois (czerwiec 1993 roku)³²:

The Chicago Public Library

Back of the Yards Branch

Polish: 175 volumes, mostly fiction and history

The Chicago Public Library

Garfield Ridge Branch

Polish: About 100 volumes

The Chicago Public Library

Harold Washington Library Center Foreign Languages

Polish: 13 000 volumes, mostly fiction classics and contemporary, history, dictionaries, encyclopedias, popular science; 25 periodicals in Polish and other countries.

The Chicago Public Library

Jefferson Park Branch

Polish: 200 volumes. Older fiction and non-fiction

The Chicago Public Library

Logan Square Branch

Polish: 300 volumes, fiction, children's

The Chicago Public Library

Midwest Branch

Polish: 3 shelves of fiction and non-fictions

The Chicago Public Library

Portage-Cragin Branch Polish Information Center

Polish: Over 7000 volumes, books for adults and children, classics and contemporary, fiction, including Harlequin and over romances, horrors, thrillers, biographies, non-fiction, health care, history, popular science art., poetry, drama, literary history, newspapers magazines, videos.

³² Na potrzeby artykułu wykazano jedynie biblioteki należące do CPL. Zachowano oryginalną pisownię. Źródło: *Chicago Public Library. Polskie zbiory w bibliotekach stanu Illinois*, https://web.archive.org/web/20041024081515/http://polish.org/pl/frames/dpc_main.html, [dostęp: 24 października 2004 r.].

The Chicago Public Library

Richard J. Daley Branch

Polish: 50 books on deposit from the central library's

The Chicago Public Library

West Belmont Branch

Polish: 88 titles

The Chicago Public Library

West Lawn Branch

Polish: 75 volumes

The Chicago Public Library

West Town Branch

Polish: 100 volumes